

*Л. М. Кашпур,
аспірант кафедри політичної аналітики і прогнозування,
Національна академія державного управління при Президенті України*

ВПЛИВ ІНСТИТУТІВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА НА УДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УКРАЇНІ

L. Kashpur,
graduate student, the National Academy of Public Administration, Office the President of Ukraine, Kyiv

THE INFLUENCE OF CIVIL SOCIETY ON TAX LAW IMPROVEMENT IN UKRAINE

У статті проаналізовано особливості впливу інститутів громадянського суспільства на удосконалення податкового законодавства в Україні та визначено заходи з підвищення ефективності взаємодії громадськості і державної влади у сфері вдосконалення нормативно-правового забезпечення державної податкової політики.

The article concerns the analysis of civil society features influence on tax law improvement in Ukraine and the ways of efficiency improving of interaction between public and government in regard to legal support improvement of state tax policy.

Ключові слова: податки, податкова система, податкове законодавство, громадянське суспільство, громадські організації.

Key words: taxes, tax system, tax law, civil society, non-governmental organizations.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Відповідно до міжнародної і вітчизняної практики вплив організацій громадянського суспільства на формування державної політики відбувається шляхом непрямих форм участі громадян в управлінні державними справами. Ефективними способами такої участі в Україні можна визначити консультації з громадськістю щодо проектів нормативно-правових актів, у тому числі, регуляторних актів, громадські експертизи органів виконавчої влади (ОВВ) і громадські антикорупційні експертизи проектів нормативно-правових актів.

Таким чином, громадянське суспільство має солідний інструментарій впливу на законотворчість суб'єктів владних повноважень. Однак відкритим залишається питання, наскільки враховує влада пропозиції та інші ініціативи громадськості щодо удосконалення законодавчих та регуляторних актів у сфері податкових відносин. У цьому відношенні слід констатувати, що практику застосування органами влади відповідних громадських інструментів ніколи не можна було оцінити в однозначно позитивному ключі.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питаннями теорії та практики реформування податкової системи в Україні займаються відомі українські економісти, а саме М.Д. Білик, В.Г. Бодров, В. Борейко, О.М. Бородін, О.Д. Василик, Т.С. Воїнов, В.П. Вишневецький, П. Гега, А.І. Даниленко, Л.В. Дікань, І.А. Золотко, Ю. Козак, А. Ластовецький, І.А. Луніна, В.І. Міщенко, І.В. Розпутенко, А.М. Соколовська, В.М. Суторміна, В. Федосова, В. Федоров та інші.

У контексті української практики становлення та розвитку громадянського суспільства, його потенціалу впливати на процеси вироблення державно-владних рішень, слід звернути увагу на наукові праці таких вітчизняних науковців, як В. Кремень, А. Колодій, В. Котигоренко, І. Кресіна, М. Михальченко, Л. Нагорна, В. Полохало, О.Г. Пухкал, Ф. Рудич, С. Телешун, Д. Ткач, Г. Щедрова, В. Якушик та інші.

Разом з тим, незважаючи на вагомий науково-практичний здобуток у даній сфері, цілий комплекс питань, передусім пов'язаних з необхідністю посилення впливу інститутів громадянського суспільства на удосконалення податкового законодавства в Україні, залишається малодослідженим.

НЕВИРІШЕНІ РАНІШЕ ЧАСТИНИ ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

У Україні формування конструктивного діалогу влади і суспільства під час розробки нормативно-правового супроводження урядових ініціатив у податковій сфері відбувається за принципом формального підходу до врахування громадської думки. Офіційно декларується, що в останні кілька років внесення змін у податкове законодавство проходить з урахуванням вимог нормативно-правової бази, яка регламентує функціонування інструментів публічних консультацій і громадських експертиз. Усі без винятку органи виконавчої влади заявляють, що всі їхні законодавчі ініціативи проходять стадію обговорення з громадськістю; публікуються звіти про результати консультацій, де зазначається, які пропозиції враховані, а які ні і чому; департаменти зі зв'язків з громадськістю завчасно повідомляють про терміни проведення обговорень; ведеться відповідна статистика тощо. Однак у цілому відсутність необхідних економічних і юридичних знань, навиків спілкування з державними органами серед громадян і більшості громадських організацій, вузьке вікно для розгляду проектів регуляторних актів призводять до того, що такі громадські консультації часто перетворюються у порожню формальність, що дозволяє податковим органам звітувати про виконання усіх формальностей при проведенні консультацій.

МЕТА І ЦІЛІ СТАТТІ

Мета статті полягає у визначенні особливостей впливу інститутів громадянського суспільства на удосконалення податкового законодавства в Україні. Для досягнення зазначеної мети було поставлено наступні цілі: 1) проаналізувати основні форми впливу інститутів громадянського суспільства на удосконалення податкового законодавства в Україні на сучасному етапі; 2) виз-

начити заходи з підвищення ефективності взаємодії громадськості і державної влади у сфері вдосконалення нормативно-правового забезпечення державної податкової політики.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Основними формами впливу інститутів громадянського суспільства на удосконалення податкового законодавства в Україні консультації з громадськістю щодо проектів нормативно-правових актів, громадські експертизи органів виконавчої влади і громадські антикорупційні експертизи проектів нормативно-правових актів.

Результати проведення публічних громадських обговорень того чи іншого проекту регуляторного акту, що публікуються на сайті фіскальної служби [1], як правило, є формальними. Так, в основному публікуються стислі дані а) про підтримку проекту, де під останньою розуміється відсутність учасників консультацій (принцип: мовчання — згода); б) про часткове врахування пропозицій (з них, як правило, враховується не більше третини, а причинами у більшості випадків вказуються редакційні і технічні правки; в) про неврахування органом пропозицій громадськості, де причинами зазвичай вказуються: запізнення громадського об'єднання з внесенням пропозиції; невідповідність пропозицій суті та меті обговорюваного проекту; неузгодження пропозицій з нормами Податкового кодексу та законодавства в цілому; редакційний характер пропозицій; неправильно оформленні пропозиції тощо.

Дещо краще виглядає ситуація з обговореннями проектів нормативно-правових актів в рамках громадських рад при податкових органах. Однак за весь період існування громадських рад при цих органах про участь у вдосконаленні новітнього податкового законодавства заявляли у своїх звітах лише Український союз промисловців і підприємців (УСПП), Асоціація платників податків України (АППУ) та низка інших громадських об'єднань підприємців, які є традиційними членами громадської ради при ДФС. За даними цих організацій, пропозиції їхніх фахівців були враховані в декількох удосконалених нормах Податкового кодексу [2; 3], що проходили обговорення у громадській раді при ДПС України.

Проте той факт, що навіть найвпливовіші громадські об'єднання, котрі є членами громадських рад при уповноважених на формування та реалізацію податкової політики державних органів, можуть "по пальцям" перелічити випадки, коли їхні пропозиції були враховані владою, свідчить про досить обмежений вплив цього інструменту на формування податкового законодавства.

Як правило, до пропозицій членів громадських рад, висунутих за результатами обговорення проектів нормативно-правових актів, органи-розробники останніх використовують суто формальний підхід. Якщо уважно продивитися матеріали засідань громадської ради при колишньому Міністерстві доходів і зборів [4] та протоколів засідання Комісії з питань податкової політики Громадської ради при Міндоходів [5], то основним лейтмотивом позиції представників відповідного

органу щодо рекомендацій членів громадської ради буде "взяти до відома", без жодних гарантій їх імплементації, що є наслідком недосконалої правової бази, яка регулює питання повноважень громадських рад у процесі підготовки проектів нормативно-правових актів.

Що стосується проведення антикорупційної експертизи нормативно-правових актів, які стосуються сфери оподаткування, й громадської експертизи діяльності ОБВ, то тут маємо наступну ситуацію. По-перше, якщо брати практику проведення антикорупційних експертиз в рамках функцій громадської ради при ДФС, то виходячи з протоколів засідань спеціально створеної Комісії з питань запобігання та протидії корупції та з питань діяльності органів фінансових розслідувань і податкової міліції при Громадській раді колишнього Міндоходів [6]), стає зрозуміло, що відповідний інструмент громадського впливу, так і не був задіяний жодного разу. Принаймні за час роботи переднього складу Комісії, сформованого у минулому році.

По-друге, що стосується інших шляхів проведення антикорупційної експертизи, коли ІГС звертається до ОБВ із запитом на її проведення згідно з Порядком сприяння проведенню громадської експертизи, або отримує проект нормативно-правового акта відповідно до Закону України "Про доступ до публічної інформації", а експертні пропозиції подає в порядку, передбаченому Законом України "Про звернення громадян", то за даними звітів про надходження до ДФС України запитів на отримання публічної інформації відповідний орган за весь поточний рік (реєстр звітів наявний лише за 2014 р.) не публікував інформації про надходження запитів на здійснення відповідних експертиз. Якщо запити на проведення антикорупційних експертиз і мали місце, то даний державний орган міг навіть не звітувати про це, адже ні Закон України "Про засади запобігання і протидії корупції" [7], ні наказ Міністерства юстиції України № 1380/5 від 23.06.2010 року "Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів" [8] не визначає чіткого порядку дій органу влади для сприяння проведенню громадської антикорупційної експертизи.

Що стосується проведення громадських експертиз діяльності податкових органів та їх регуляторних актів, то, необхідно відзначити, що тут також має місце надзвичайно низька активність інститутів громадянського суспільства у користуванні цим інструментом. Зокрема згідно зі статистикою офіційного урядового порталу "Громадянське суспільство і влада", в реєстрі громадських експертиз діяльності органів виконавчої влади не значиться жодної експертизи стосовно податкової (фіскальної) служби починаючи з 2010 р. [9]. Лише у серпні поточного року з'явився перший офіційний запит на проведення громадської експертизи діяльності Міністерства доходів і зборів України [10].

Отже, в Україні все ще має місце високий рівень пасивності громадян в процесах обговорення та надання пропозицій щодо удосконалення податкової політики держави. Наприклад, показовими є дані громадського моніторингу щодо реалізації податкової реформи,

проведеного в рамках реалізації регіонального проекту "Податкова реформа — зворотній зв'язок", що здійснювався протягом січня — червня 2012 року спільними зусиллями місцевих громадських організацій ("Лабораторія малого бізнесу" (м. Славутич), "Полтавський центр розвитку бізнесу" та "Бізнес-Інкубатор в Івано-Франківській області") та регіональних фондів підтримки підприємництва в Київській, Полтавській та Івано-Франківській областях за фінансовою підтримкою міжнародного фонду "Відродження". Згідно опитування, тільки половина опитаних підприємців (52,8%) бажали ознайомитись з проектами та змінами до податкового законодавства. Такого бажання не висловили 17,2%, а кожен третій (30,0%) не зміг визначитись. Серед населення бажання ознайомитись зі змінами, які містить Податковий кодекс висловили лише 1/3 (34,4%), ще 29,4% — цього не бажають і кожен четвертий (24,1%) не зміг визначитись [11, с. 57].

Важливо підкреслити, що наведені дані свідчать про брак бажання і досвіду підприємців, які порівняно частіше ніж звичайні громадяни є учасниками ІГС, що представляють інтереси малого бізнесу, працювати у складному з організаційної точки зору форматі. Особливо це стосується проведення громадських (і антикорупційних) експертиз. Адже останні вимагають щонайменше: підготовлених спеціалістів (знаних на податковій, митній і регуляторній сферах) у складі громадських об'єднань; високих навиків і знань стосовно комунікації з органами державної влади; уміння і бажання до злагоджених дій з іншими громадськими організаціями задля залучення додаткових ресурсів (спеціалістів, коштів, матеріалів, інформації тощо).

Ми не даремно торкнулися питання суспільної реакції на проведення податкової реформи — питання, що зачіпає інтереси практично усіх платників податків. Зараз увагу громадськості знову приковано до обговорення податкової реформи, а конкретно до змісту проекту Концепції реформування податкової системи (далі — Концепція) і відповідних законодавчих актів, покликаних імплементувати її положення у вітчизняне правове поле. Особливо суспільство турбує, у який спосіб суб'єкти державних повноважень намагаються втілити в життя свої ініціативи. При цьому, вживаючи слово "обговорення" мається на увазі не громадські консультації, а реакція представників громадянського суспільства і бізнес-асоціацій на майже цілковите ігнорування ініціаторами реформи позиції громадськості щодо змісту останньої, що на тлі вище наведених проблем реальної роботи механізму громадської участі у формуванні та удосконаленні податкового законодавства виглядає цілком очікуваним.

Сама Концепція [12] була презентована на засіданні Кабінету Міністрів України ще 6 серпня 2014 р. Основними напрямками якої проголошувалось скорочення кількості податків і зборів, реформування податку на прибуток, аграрного сектору, зарплатних податків (ПДФО та ЄСВ), зміни в адмініструванні податків, фінансова децентралізація та створення служби фінансових розслідувань. Громадське обговорення проекту відбувалося у формі круглих столів за участю авторів проекту з ДФС і Міністерства фінансів, експертів громадсь-

ких об'єднань і підприємців: "Концепція реформування податкової системи України" від 12 серпня поточного року, "Податкова реформа: які переваги для бізнесу?" від 15 серпня, "Основні аспекти Урядового пакета комплексних змін у податковій системі" від 19 серпня тощо. В ході обговорення були висловлені зауваження та запропоновані пропозиції щодо вдосконалення ключових і спірних положень Концепції (див. наприклад, заяву експертів ініціативи Реанімаційний Пакет Реформ "Урядова Концепція реформування податкової системи — чого слід очікувати бізнесу?" [13]).

Треба відзначити, що загальноукраїнські громадські обговорення в сфері удосконалення податкової політики у формі "круглих столів" та конференцій, де засідають представники влади і експерти, не зважаючи на публічність цього дійства, ніколи не були однозначно успішними у частині імплементації ініціатив або пропозицій громадськості у податкове законодавство.

Повертаючись до нинішньої податкової реформи, зазначимо, що після того, як 15 вересня поточного року у Верховній Раді України були зареєстровані законопроекти — проект Закону України "Про внесення змін до Податкового кодексу та деяких інших Законів України (щодо податкової реформи)", від 15.09.2014 р. за № 5079 [14], та проект Закону України "Про реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізацію фонду оплати праці" № 5080 [15], — котрі мали б зафіксувати на законодавчому рівні низку ключових положень Концепції, стало зрозуміло, що більшість пропозицій фахівців впливових громадських об'єднань висунуті на публічних обговореннях за участю представників державних органів були знову проігноровані останніми.

Проблема полягає у тому, що дані законопроекти розроблялися у досить стислі терміни. Обурення експертів, і громадськості викликало те, що окремими пунктами Пояснювальної записки до законопроектів зазначалося, що проекти законів України не потребують проведення консультацій з громадськістю. Тобто жодного громадського обговорення дані законопроекти — акти, що мали б впровадити в життя нову податкову реформу, — не проходили.

Також зі слів деяких експертів, особливо тих, які брали участь в засіданнях Робочих груп при Міністерстві фінансів України, у проекті закону за № 5079 практично не були враховані зауваження цих груп [16]. Ситуація виглядає доволі тривожною, якщо врахувати, що окрім самого факту ігнорування позицій громадськості урядом, норми урядових законопроектів можуть мати доволі негативні наслідки на податкову систему, особливо, у частині покращення умов ведення бізнесу в Україні, стимулювання детінізації доходів громадян, зниження навантаження на фонд оплати праці, поліпшення адміністрування податків і т.п.

Отже, події останнього часу, пов'язані з черговою реформою податкової системи, дозволяють зробити висновок про відродження негативної тенденції ігнорування суб'єктами формування податкової політики досліджуваних форм впливу громадськості на прийняття актів законодавства у сфері оподаткування. Зважаючи

на бурхливу реакцію громадськості трирічної давності, викликану відверто непрозорими методами просування урядових ініціатив податкової реформи, сьогодення дійсність може бути ще більш небезпечною, враховуючи і складну економічну ситуацію в країні, і військово-політичний чинник дестабілізації держави, і набагато більший протестний потенціал суспільства.

Відтак, з огляду на негативну практику ухвалення актів законодавства у сфері оподаткування, нівелювання думки інститутів громадянського суспільства і бізнесу у процесі їх підготовки, порушення необхідних процедур узгодження законопроектів і проектів регуляторних актів з громадськістю необхідно здійснити комплекс заходів, спрямованих на оптимізацію механізму участі громадянського суспільства у формуванні податкової політики. У зв'язку з цим рекомендуємо державним органам, що відповідають за сприяння розвитку громадянського суспільства і участі громадськості у формуванні державної політики, зокрема, Кабінету Міністрів України, Міністерству юстиції України та Координаційній раді з питань розвитку громадянського суспільства, вжити наступні заходи із забезпечення поліпшення правового регулювання процедури публічних консультацій і антикорупційної експертизи в процесі підготовки проектів нормативно-правових актів:

а) підготувати і забезпечити внесення змін у Типове положення про громадську раду при міністерстві, іншому центральному органі виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласній, Київській та Севастопольській міській, районній, районній у м. Києві та Севастополі державній адміністрації (постанова Кабінету Міністрів України "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики" № 996 від 03.11.2010 [17]) шляхом запровадження імперативної норми щодо врахування органами виконавчої влади експертних пропозицій громадських рад за результатами обговорення проектів нормативно-правових актів під час засідань відповідного громадського органу;

б) розробити і забезпечити внесення змін у Порядок проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики (постанова Кабінету Міністрів № 996) шляхом запровадження обов'язкової вимоги для ОБВ залучати громадськість до обговорення проектів законодавчих актів, особливо до тих, що зачіпають права і свободи людини і громадянина; стосуються повноважень органів державної влади (особливо контролюючих органів), надання адміністративних послуг, розподілу та витрачання коштів Державного бюджету та місцевих бюджетів, ще на етапі їх підготовки;

в) розробити і затвердити окреме Положення про електронний реєстр даних про стан і результати проведення громадських експертиз ОБВ і антикорупційних експертиз проектів нормативно-правових актів, розробником яких є ОБВ, на базі постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади" № 976 від 05.11.2008 р. [18]. Це надасть можливість запровадити реальний механізм імплементації органом влади рекомендацій

та експертних пропозицій наданих громадськістю та громадськими радами за результатами громадської антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів.

Надані пропозиції носять універсальний характер, а тому створюють необхідне правове підґрунтя і для поліпшення взаємодії громадськості і державної влади у сфері вдосконалення нормативно-правового забезпечення державної податкової політики.

Підсумовуючи, має, наголосити, що уряд має зробити необхідні висновки не лише для того, щоб відродити продуктивний діалог влади та громадянського суспільства і бізнесу у сфері вдосконалення податкового законодавства, але й задля уникнення ризику соціального вибуху, імовірність якого без перебільшення є реальною. А тому одним із найактуальніших напрямів розвитку взаємодії держави і суспільства має стати подолання тотальної корупції в податкових органах, що здатна "поставити хрест" на будь-яких реформах податкової системи.

ВИСНОВКИ

Аналіз впливу інститутів громадянського суспільства на удосконалення податкового законодавства свідчить про досить обмежений вплив громадських консультацій і антикорупційних експертиз на формування податкового законодавства. На заваді формування конструктивної взаємодії між державними органами і громадськістю у досліджуваній сфері стоять: недосконала законодавча база, небажання державних органів влади дослуховуватися до думки громадянського суспільства, особливо при проведенні реформ податкової системи, високий рівень пасивності рядових платників податків та їх організацій в процесах обговорення податкового законодавства. У зв'язку з цим автором обґрунтована доцільність надання рекомендацій, спрямованих на зниження ризиків проявів корупції в податкових органах, використовуючи наявний потенціал існуючих на сьогодні інструментів громадського контролю діяльності суб'єктів владних повноважень.

Що стосується перспектив подальших розвідок у даному напрямі, то вони передусім полягають у дослідженні особливостей здійснення громадського антикорупційного контролю за виробленням та реалізацією податкової політики в Україні.

Література:

1. Звіти про публічне громадське обговорення (2014 р.) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Державної фіскальної служби України. — Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/dpa-i-gromadskist/gromadske-obgovorennya/zvitipro-publichne-gromadske-obgovor/2014-rik/>

2. Законодавчі ініціативи УСПП [Електронний ресурс] // Інтернет-сайт Українського союзу промисловців і підприємців. — Режим доступу: <http://www.uspp.org.ua/10.zakonodavchi-iniciativi.htm>

3. Пропозиції АППУ враховано у Законі №4834 щодо удосконалення деяких податкових норм [Електронний ресурс] // Інтернет-сайт Асоціації платників податків України. — Режим доступу: <http://appu.org.ua/articles/3209>

4. Матеріали засідань Громадської ради при Міністерстві доходів і зборів (Архів) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Державної фіскальної служби України. — Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/gromadska-rada/arhiv/materiali-zasidan-/>

5. Протоколи засідань Комісії з питань податкової політики / Діяльність комісій Громадської Ради при Міністерстві доходів і зборів Матеріали засідань Громадської ради при Міністерстві доходів і зборів (Архів) [Електронний ресурс] // Офіційний портал Державної фіскальної служби України. — Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/gromadska-rada/arhiv/diyalnist-komisiy-gromadskoi-radi/komisiya-z-pitan-podatkovoi-politiki/protokoli/>

6. Протокол № 1 засідання Комісії з питань запобігання та протидії корупції та з питань діяльності органів фінансових розслідувань і податкової міліції Громадської ради при Міністерстві доходів і зборів України [Електронний ресурс] // Офіційний портал Державної фіскальної служби України. — Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/gromadska-rada/arhiv/diyalnist-komisiy-gromadskoi-radi/komisiya-z-pitan-zapobigannya-ta-protidi-protokoli/62849.html>

7. Закон України "Про засади запобігання і протидії корупції № 3206-VI від 07.04.2011 [Електронний ресурс] // Інтернет-портал Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3206-17>

8. Наказ Міністерства юстиції України "Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів" № 1380/5 від 23.06.2010 [Електронний ресурс] // Інтернет-портал Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1380323-10>

9. Реєстр громадських експертиз діяльності органів виконавчої влади [Електронний ресурс] // Урядовий веб-сайт "Громадянське суспільство і влада" — Режим доступу: http://civic.kmu.gov.ua/consult_mvc_kmu/civex/1st/?body=&sphere=

10. Громадська експертиза [Електронний ресурс] // Офіційний портал Державної фіскальної служби України. — Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/dpa-i-gromadskist/gromadska-ekspertiza/>

11. Аналітичний звіт про проведення громадського моніторингу проекту "Податкова реформа — зворотній зв'язок" [Електронний ресурс] // Інтернет-сайт ГО "Лабаторія малого бізнесу". — Режим доступу до звіту: http://www.investing.org.ua/data/loads/analit_zvit_grom_monit.pdf

12. Концепція реформування податкової системи України [Електронний ресурс] // Офіційний портал Державної фіскальної служби України. — Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/data/files/22855.pdf>

13. Експерти РПП проаналізували урядову концепцію реформування податкової системи і мають ряд суттєвих зауважень [Електронний ресурс] // Інтернет-сайт проекту "Реанімаційний пакет реформ". — Режим доступу: <http://platforma-reform.org/?p=680>

14. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу та деяких інших Законів України (щодо податкової реформи) [Електронний ресурс] // Інтернет-сайт Верховної Ради України. — Режим доступу:

http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52180

15. Проект Закону про реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізацію фонду оплати праці [Електронний ресурс] // Інтернет-сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52181

16. Експерти перерахували недоліки проекту Податкової реформи та внесли пропозиції з її вдосконалення [Електронний ресурс] // Інтернет-сайт Українського союзу промисловців і підприємців. — Режим доступу: <http://uspp.ua/eksperti-pereraxovali-nedoliki-proektu-podatkovoї-reformi-ta-vnesli-propozicziї-z-її-vdoskonalennya.html>

17. Постанова Кабінету Міністрів України "Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики" № 996 від 03.11.2010 [Електронний ресурс] // Інтернет-сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-2010-%EF>

18. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади" № 976 від 05.11.2008 [Електронний ресурс] // Інтернет-сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=976-2008-%EF>

References:

1. State Fiscal Service of Ukraine (2014), "Reports of public discussion", available at: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/dpa-i-gromadskist/gromadske-obgovorennya/zvitipro-publichne-gromadske-obgovor/2014-rik/> (Accessed 29 August 2014).

2. Ukrainian League of Industrialists and Entrepreneurs (2014), "Legislative initiatives", available at: <http://www.uspp.org.ua/10.zakonodavchi-iniciativi.htm> (Accessed 29 August 2014).

3. Association of Taxpayers of Ukraine (2014), "Offers Association of Taxpayers of Ukraine taken into account in the Law №4834 on the improvement of certain tax rules", available at: <http://appu.org.ua/articles/3209> (Accessed 29 August 2014).

4. State Fiscal Service of Ukraine (2014), "Materials meetings of the Public Council under the Ministry of income and fees", available at: <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/gromadska-rada/arhiv/materiali-zasidan-/> (Accessed 29 August 2014).

5. State Fiscal Service of Ukraine (2014), "The proceedings of the Commission on Tax Policy. Materials meetings of the Public Council under the Ministry of income and fees", available at: <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/gromadska-rada/arhiv/diyalnist-komisiy-gromadskoi-radi/komisiya-z-pitan-podatkovoї-politiki/protokoli/> (Accessed 29 August 2014).

6. State Fiscal Service of Ukraine (2014), "Protocol number 1 meeting of the Commission on Preventing and Combating Corruption and on the activities of financial investigations and tax police. Public Council under the Ministry of income and fees", available at: <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/gromadska-rada/arhiv/>

diyalnist-komisiy-gromadskoi-radi/komisiya-z-pitan-zapobigannya-ta-proti/protokoli/62849.html (Accessed 29 August 2014).

7. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), The Law of Ukraine "On Prevention and Combating Corruption № 3206-VI", available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3206-17> (Accessed 29 August 2014).

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), Order of the Ministry of Justice of Ukraine "On approval of the Methodology for anticorruption examination of normative legal acts", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v1380323-10> (Accessed 29 August 2014).

9. The Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), "Registry Public Examination of the executive", available at: http://civic.kmu.gov.ua/consult_mvc_kmu/civex/1st/?body=& sphere= (Accessed 29 August 2014).

10. State Fiscal Service of Ukraine (2014), "Public examination", available at: <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/dpa-i-gromadskist/gromadska-ekspertiza/> (Accessed 29 August 2014).

11. Small Business Laboratory (2014), "Analytical report on the public monitoring of the "Tax reform - feedback", available at: http://www.investing.org.ua/data/loads/analit_zvit_grom_monit.pdf. (Accessed 29 August 2014).

12. State Fiscal Service of Ukraine (2014), "The concept of reforming the tax system Ukraine", available at: <http://sfs.gov.ua/data/files/22855.pdf> (Accessed 29 August 2014).

13. The Reanimation Package of Reforms (2014), "Experts analyzed government concept of reforming the tax system and have some significant comments", available at: <http://platforma-reform.org/?p=680> (Accessed 29 August 2014).

14. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), Draft Law "On Amendments to the Tax Code and Other Laws of Ukraine (on tax reform)", available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52180 (Accessed 29 August 2014).

15. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), Draft Law "On the reform of compulsory state social insurance and legalization of payroll", available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=52181 (Accessed 29 August 2014).

16. Ukrainian League of Industrialists and Entrepreneurs (2014), "Experts listed the disadvantages Tax Reform and made proposals for its improvement", available at: <http://uspp.ua/eksperti-pereraxovali-nedoliki-proektu-podatkovoї-reformi-ta-vnesli-propozicziї-z-її-vdoskonalennya.html> (Accessed 29 August 2014).

17. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), resolution's The Cabinet of Ministers of Ukraine "On public participation in the formulation and implementation of public policy", available at: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-2010-%EF> (Accessed 29 August 2014).

18. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), resolution's The Cabinet of Ministers of Ukraine "On approval of the promotion of civic expertise of the executive", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=976-2008-%EF> (Accessed 29 August 2014).

Стаття надійшла до редакції 30.01.2015 р.